

Uddannelsesvejledning til voksne

Vejledningens organisering, rammer og retning på VUC'er og de erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner

Denne rapport kortlægger, hvordan uddannelsesinstitutioner, der udbyder grundlæggende voksen- og efteruddannelse, organiserer og samarbejder om den uddannelsesvejledning, som voksne med en kort eller ingen uddannelse tilbydes, inden de starter på en uddannelse eller et kursus (såkaldt indgangsvejledning).

Vejledning er afgørende for at kunne opfylde ambitionen om flere faglærte

Det bliver stadig vanskeligere at klare sig på det danske arbejdsmarked som ufaglært eller kortuddannet. Kortuddannede befinder sig generelt i en mere udsat position med hensyn til ledighed end folk med et højere uddannelsesniveau. Det er derfor en vigtig samfundsmæssig opgave at give denne udsatte gruppe bedre muligheder og et sikrere fundament for at hægte sig fast på arbejdsmarkedet. Mere uddannelse kan være en løsning i den forbindelse. Men voksen- og efteruddannelsessystemet er komplekst og svært at gennemskue. Som borger kan det være svært at få overblik over de mange veje, omveje og genveje i systemet, og man vil naturligvis nødtigt ende i en blindgyde. Danmarks Evalueringsinstituts (EVA's) undersøgelser *Fra ufaglært til faglært* (2015) og *AMU som springbræt til fortsat uddannelse* (2012) peger på, at uddannelsesvejledning – og herunder større viden om uddannelsesmuligheder – kan styrke ufaglærtes og kortuddannedes lyst til uddannelse. Vejledning er således afgørende for, at den danske arbejdsstyrke fortsat kan honorere de krav, udviklingen stiller, og sikre fleksibiliteten på arbejdsmarkedet.

Der er mange aktører, der bidrager til at vejlede voksne borgere om uddannelse, bl.a. uddannelsesinstitutioner, VEU-centre, jobcentre og a-kasser. Der er således ikke ét samlet voksenvejledningstilbud for målgruppen på linje med det, der er for unge, nemlig Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU), eller det tilbud, der findes til unge og voksne, der søger ind på videregående uddannelser, i form af Studievalg. Denne rapport tilbyder et tværgående overblik over organiseringen af, prioriteringen af, tilgangene til og praksisserne med hensyn til den voksenvejledning, der finder sted på de erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner og voksenuddannelsescentre (VUC'er).

Uddannelsesinstitutionerne er ikke forpligtede til at tilbyde borgerne indgangsvejledning, ligesom der ikke gives et specifikt taxameterbeløb til indgangsvejledningen. Der er dog flere institutioner, som prioriterer at vejlede voksne borgere om uddannelse. Undersøgelsen viser, hvordan og hvor forskelligt man på uddannelsesinstitutionerne prioriterer denne opgave. Undersøgelsen kan dermed bidrage til at danne grundlag for fremtidige initiativer og politiske beslutninger med henblik på at styrke denne vejledningsindsats. Vejledningsindsatsen er en forudsætning for at klæde den danske arbejdsstyrke bedre på til mødet med morgendagens arbejdsmarked.

Rapporten henvender sig til alle, der arbejder med uddannelsesvejledning til voksne med en kort eller ingen uddannelse, dvs. uddannelsesinstitutioner, jobcentre og koordinerende enheder såsom VEU-centrene. Forskellige dele af rapporten vil være relevante for forskellige målgrupper.

Variation i uddannelsesvejledningen til voksne på uddannelsesinstitutionerne

Helt overordnet viser EVA's undersøgelse, at det varierer, hvordan uddannelsesinstitutionerne prioriterer og håndterer uddannelsesvejledningen for de voksne borgere på uddannelsesinstitutionerne. Undersøgelsen viser, at nogle VUC'er og erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner og deres vejledere yder institutionsuafhængig uddannelsesvejledning, til trods for at det ikke er et krav.

Andre institutioner understreger, at opgaven hverken ligger eller bør ligge i deres regi. For de borgere, som har brug for institutionsuafhængig vejledning, kan det betyde, at det bliver svært at overskue, hvilken institution de skal opsøge for at få en sådan vejledning.

Ensartede rammer på VUC, varierende rammer på de erhvervsrettede institutioner

Der er stort set ens rammer for uddannelsesvejledningen til voksne på tværs af landets VUC'er. De fleste kommende kursister deltager i en vejledningssamtale, inden de begynder på VUC, hvor fag og niveau fastlægges. Samtalen er således for hovedparten af de kommende kursister en nødvendighed inden uddannelsesstart, og den varer oftest 20-40 minutter. Der er åben vejledning på alle VUC'er, og på 85 % af dem er vejledningen organiseret i et vejledningscenter. Blandt de erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner er der større variation. Her er der hverken samme praksis for eller behov for, at voksne deltager i en vejledningssamtale inden optagelse; det gælder ikke mindst på arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU). Det er forskelligt fra institution til institution, hvor stor en del af de voksne der skønnes at deltage i en vejledningssamtale, inden de begynder på en uddannelse eller et kursus. Desuden er der stor variation med hensyn til, hvor lang tid en sådan samtale typisk varer, lige fra 10 minutter til 60 minutter. Der er åben vejledning på 66 % af de erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner, og på 55 % af dem er vejledningen organiseret i et vejledningscenter.

Den afklarende og udforskende vejledning foregår kun på nogle institutioner

Der er forskelligt indhold og forskellige fokusområder i den uddannelsesvejledning, der tilbydes voksne borgere, både når de henvender sig på erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner, og når de henvender sig på VUC'er, for at få vejledning om uddannelse. Vi har identificeret tre karakteristiske tilgange til indgangsvejledningen:

- Den informerende vejledning, hvor der er fokus på at give borgeren konkret information om institutionens egne uddannelser og kurser
- Den forløbsforberedende vejledning, hvor der er fokus på det bedst mulige match mellem institutionens egne uddannelser og borgerens kompetencer og livssituation
- Den afklarende og udforskende vejledning, hvor der er fokus på at støtte borgeren i at finde den rette uddannelsesvej.

Tilgangene er analytiske kategorier, der alle kan være til stede i en vejledningssamtale. Den enkelte borgers behov er selvsagt med til at definere, hvilke tilgange der anlægges i vejledningssituationen. Borgerne bliver fx blot informeret, når behovet udelukkende er af den karakter. Pointen er, at den afklarende og udforskende vejledning ikke er til stede på alle institutioner – det gælder på tværs af erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner og VUC'erne. Og det er ikke gennemskueligt for borgeren, som har behov for afklarende og udforskende vejledning, hvor vedkommende kan få det.

Vejledningssamarbejdet med jobcentre er ikke omfattende nok

I dag er der ikke et tilstrækkeligt udbygget samarbejde mellem jobcentre og uddannelsesinstitutioner om uddannelsesvejledningen til ledige ufaglærte og kortuddannede. 85 % af uddannelsesinstitutionerne er således meget enige eller enige i, at der er behov for et *tættere* samarbejde med jobcentrene for at sikre borgerne en god uddannelsesvejledning. Det skyldes bl.a., at jobcentre og uddannelsesinstitutioner har forskellige beføjelser og besidder forskellig ekspertviden, som bør supplere hinanden med henblik på at give ledige borgere en fyldestgørende og sammenhængende vejledning. Samarbejdet om vejledningen er nogle steder organiseret, så der er *formaliserede og regelmæssige samarbejdsflader*, hvor der fx fast er vejledning i fælles regi. Denne samarbejdsform sikrer, at ekspertisen er samlet ét sted. Samarbejdet foregår andre steder mere *ad hoc*. Faste kontaktpersoner og gode personlige relationer skabt mellem enkeltpersoner hos de to aktører (uddannelsesinstitutioner og jobcentre) ser ud til at have stor betydning for, at denne type samarbejde kan fungere, men disse personlige relationer, der går på tværs i ad hoc-samarbejdet, medfører en vis skrøbelighed.

Den opsøgende vejledning er en central opgave, hvis de ufaglærte og kortuddannede skal nås

Der er ifølge bl.a. chefer for VEU-centrene fortsat behov for en opsøgende, individrettet vejledning. De personer, der har mest brug for uddannelsesvejledningen, opsøger den ikke selv – uddannelsesvejledningen må derfor komme til dem. Det er en opgave, som VEU-centrene har påtaget sig. Det har de bl.a. gjort gennem initiativer med individuel vejledning på arbejdspladser, opsøgende vejledning i det offentlige rum og såkaldt åben vejledning. Fx vurderer 69 % af uddannelsesinstitutionerne, at deres konsulenter/vejledere i høj grad eller i nogen grad har vejledt *medarbejderne individuelt* om uddannelse i virksomheder. Det kan være i regi af VEU-centret, men også initieret af institutionerne selv.

Uddannelsesinstitutionerne ønsker øget samarbejde i vejledningen mellem institutionerne gennem VEU-centrene

Uddannelsesinstitutionerne vurderer, at VEU-centrene skaber øget samarbejde om voksnejledning, men der er stadig rum for forbedring, særligt ifølge VUC'erne. 29 % af de erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner vurderer, at VEU-centrene i mindre grad eller slet ikke skaber øget samarbejde om vejledning på tværs af uddannelsesinstitutionerne, mens 70 % af VUC'erne vurderer, at VEU-centrene i mindre grad eller slet ikke skaber øget samarbejde. Det skal ses i forhold til, at 76 % af VUC'erne synes, at det er vigtigt eller meget vigtigt, at VEU-centret skaber det øgede samarbejde. Med resultatkontrakten for 2014-15 har VEU-centrene (værts- og partsinstitutioner) fået til opgave at udforme en fælles vejledningsstrategi. Arbejdet med denne bør rumme et potentiale for øget kendskab og samarbejde mellem institutionerne i dækningsområdet.

Opmærksomhedspunkter med hensyn til at styrke uddannelsesvejledningen til voksne

EVA peger på baggrund af undersøgelsen på en række opmærksomhedspunkter med hensyn til at styrke uddannelsesvejledningen til ufaglærte og kortuddannede voksne. Opmærksomhedspunkterne er rettet mod henholdsvis myndighedsniveau, VEU-centerniveau og uddannelsesinstitutionsniveau:

- *Der er behov for, at det på myndighedsniveau overvejes, i hvilket regi uddannelsesvejledning til voksne bedst udvikles og forankres.*

Mange parter løfter en del af vejledningsopgaven, uden at det er fast defineret, hvem der egentlig har ansvar for hvad. Når vi i denne undersøgelse ser på én af de helt centrale parter inden for feltet, nemlig uddannelsesinstitutionerne, fremgår det, at der er en uens service på tværs af institutionerne. Uddannelsesinstitutionerne er ikke lovgivningsmæssigt bundet til at varetage opgaver med hensyn til institutionsuafhængig indgangsvejledning. På institutionsni-

veau er der desuden meget forskellige forventninger til, hvilken opgave der skal varetages i og med vejledningen. Det betyder, at det ikke er tydeligt for borgerne, hvem de skal henvende sig til, hvis de har behov for en mere afklarende og institutionsuafhængig vejledningssamtale.

- *Der er behov for, at uddannelsesinstitutionerne inklusive deres VEU-center strategisk beslutter, hvilken slags vejledningsservice de vil yde, og kortlægger, hvad dette implicerer med hensyn til vejlederkompetencer og rammer.*
Hvert enkelt VEU-center (værts- og partsinstitutionerne) har, som nævnt, med deres resultatkontrakt for 2014-2015 fået til opgave at udforme en fælles vejledningsstrategi. I forbindelse med dette arbejde er der behov for at afklare målene med vejledningen på institutionerne. Denne undersøgelse er gennemført kort efter at VEU-centrene fik den nye opgave. På undersøgelses tidspunktet kan vi se, at der på tværs af uddannelsesinstitutionerne er forskellige rammer for og indhold i vejledningen. Det er fx forskelligt, om borgerne bliver tilbudt en udforskende og afklarende vejledning. En relevant overvejelse i forbindelse med udformningen af den fælles vejledningsstrategi er, hvordan og om opgaven med den udforskende vejledning kan eller skal varetages på de enkelte uddannelsesinstitutioner, og i så fald hvilke ressourcer og kompetencer det kræver.
- *Der er behov for, at jobcentre, uddannelsesinstitutioner og deres VEU-centre i højere grad samarbejder om uddannelsesvejledning til ledige borgere.*
I dag vurderer 85 % af uddannelsesinstitutionerne som nævnt, at der er behov for et tættere samarbejde med jobcentrene for at sikre kvaliteten i vejledningen for den enkelte borger. Dette indebærer bl.a., at henholdsvis jobcentrenes og uddannelsesinstitutionernes viden og beføjelser i højere grad bør koordineres og supplere hinanden i vejledningen. Undersøgelsen viser eksempler på, at samarbejdet kan foregå mere regelmæssigt og i en fast kadence i fælles regi. Denne samarbejdsform sætter borgeren i centrum ved at lette henvendelsen til de relevante aktører – "ét sted, mange spørgsmål, et koordineret svar". Desuden minimerer det risikoen for, at borgeren får modsatrettede informationer fra forskellige aktører, hvilket kan resultere i "mange steder, mange spørgsmål, mange modsatrettede svar".
- *Der er behov for, at VEU-centrene, herunder uddannelsesinstitutionerne, overvejer potentialerne i den opsøgende vejledning både i virksomheder og i det offentlige rum.*
Erfaringen med den vejledning, der foregår på uddannelsesinstitutionerne, er, at de ufaglærte og kortuddannede ofte ikke dukker op til vejledning eller ikke opsøger viden om de muligheder, der ligger i uddannelsessystemet – særligt ikke, hvis de er i beskæftigelse. Der er derfor behov for anderledes og opsøgende initiativer, hvis man skal nå disse borgere med uddannelsesvejledningen. Tiltag med opsøgende vejledning i virksomheder og i det offentlige rum afprøves også af VEU-centre, men der er potentialer i at iværksætte sådanne indsatser mere vedholdende og veltilrettelagt. Opsøgende vejledning, forstået som en form for awareness-building hos borgeren, kan være et vigtigt greb, der på længere sigt kan være med til at skabe kendskab og behov blandt målgruppen.

Om datagrundlaget

Rapporten er baseret på et bredt datagrundlag, der omfatter både kvalitative og kvantitative data:

- Spørgeskemaundersøgelse blandt samtlige VUC'er og erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner (totalundersøgelse)
- Interview med vejledere, herunder koordinatore og ledere af vejledningen på uddannelsesinstitutioner, samt VEU-centerchefer, jobcentermedarbejdere og borgere, der har modtaget vejledning
- Besøg på tre uddannelsesinstitutioner med en interessant praksis for voksenvejledning, inkl. gruppeinterview og individuelle interview.

Spørgeskemaundersøgelsens formål var at give et bredt billede af rammerne og organiseringen af voksenvejledning på samtlige af landets erhvervsrettede uddannelsesinstitutioner og VUC'er, der udbyder voksen- og efteruddannelse. Interviewundersøgelsen og besøgene har samlet set skulle give mere dybdegående indsigter i vejledningens organisering m.m.
